

Otázka: Sociální pedagogika

Předmět: ZSV, Pedagogika

Přidal(a): klokanek

Sociální pedagogika - je hraniční pedagogická disciplína, která:

Užší pohled

- Zabývá se péčí o sociálně problémové jedince a skupiny (děti a mládež s problémovým chováním, z problematického sociálního prostředí, opuštění jedinci, jedinci v krizových situacích).
- Zabývá se výchovným působením i mimo vyučování.

Širší pohled - socializace jedince do společnosti a působení jedince na sociální prostředí.

- Zkoumá sociální vztahy v procesu výchovy.
- Zkoumá vliv sociálního prostředí na člověka.

Historické pohledy a východiska:

- Na vznik sociální pedagogiky měl vliv i rozvoj *sociologie*. Její zakladatel byl *A. Comte*. Výchovu pokládal za důležitý prostředek socializace, který měl přispívat ke stabilizaci společnosti a chránit ji před rozpadem.
- *Sociální pedagogika vznikala jako reakce na společenskou situaci 2. poloviny 19. století*, která s sebou nesla obrovské množství sociálních problémů (např. dětská práce, negramotnost chudých vrstev lidí, stěhování za prací, výskyt sociálně-patologických jevů).
- Sociální pedagogika je oborem poměrně novým, ale její počátky můžeme nalézt i dříve v pedagogicko-psychologických úvahách o vlivu výchovy na jedince.
- Samotné označení oboru se objevuje mnohem později a intenzivnější zájem o tuto disciplínu se u nás začal objevovat až v *90. letech 20. století* díky prudkému rozvoji sociálních věd.

Norma

- požadavek, předpis nebo měřítko, které je stanovené nějakou autoritou ve společnosti
- normy chápeme jako osvědčené, přípustné, správné a žádoucí
- existuje norma ideální (zákony, pravidla) a norma průměrná

Sociální normy

- Jsou standardy, které regulují chování a prožívání jedinců ve skupině. Tyto normy

definují chování, které je ve skupině přijatelné. Rozdělují tak chování na přípustné a nepřípustné.

- Funkcí norem a hodnot je řídit sociální jednání.
- Jsou to pravidla, požadavky kladené společností.
- Jsou psané (zákony) a nepsané (slušné chování).
- Skupiny norem:
 - zvyky, obyčeje - nepsané normy, jsou nejméně trestány (pozdravení, nevhodné oblečení)
 - zákony - psané, za nedodržování zákonů jsou postihy

- zajišťují fungování společnosti (např. proti krádežím, podvodům)

- tabu - nezveřejňovaná pravidla, přísné zákazy (incest, lidožroutství)

Deviace

- Je jednání člověka, které se odchyluje od nějaké sociální, kulturní, etické nebo morální normy, pravidla. Takové chování se označuje jako deviantní a jednající člověk jako deviant.
- Může být negativní, ale i pozitivní. (v určité společnosti se objevuje osobnost, společenství lidí, kteří jsou posuzováni jako devianti, ale z dnešního hlediska jsou přínosem - disidentská činnost, knihy o sexu).

- Jsou to např. krádeže, podvody, nedodržování slibů a dohod, dopravní přestupky, alkoholismus, užívání drog apod.
- Tito lidé, kteří vědomě porušují řád, se mnohdy sdružují do různých skupin. Tím vytvářejí např. gangy, černý obchod, hnutí skinheads, extremistické strany, sekty. Tato společenství se staví proti řádu společnosti a při tom si vytvářejí svá vlastní pravidla, zvyklosti a dohody.

Asociální chování

- Je chování, které porušuje společenské normy, ale intenzitou nepřekračuje právní předpisy, je v rozporu s morálkou.
- Poškozuje většinou sebe samého, bývá setrvalé a časté, vyžaduje speciálně pedagogický přístup v poradenské i ústavní péči ve speciálních výchovných zařízeních.
- V pedagogickém působení je podstatná motivace, intenzita působení a jeho dopad a diagnostika příčin a jejich odstranění (přijetí partou, upoutání pozornosti, problémy v komunikaci, neúspěch, šikana, reakce na náročnou situaci).

Asociální poruchy:

- útěky
- záškoláctví
- závislostní chování – toxikomanie, narkomanie, alkoholismus, gamblerství

- sexuální deviace - fetišismus, exhibicionismus, sadismus, masochismus, pedofilie, zoofilie, nekrofilie, incest

- sebevražda

Antisociální chování

- Protispolečenské jednání, poškozující společnost i jedince.
- Porušení zákonů daných společností, ohrožuje společenské hodnoty, včetně lidského života.
- Náprava ústavní péčí (školská zařízení, věznice), ale je velká pravděpodobnost recidiv.

Antisociální poruchy:

- krádeže, loupeže (rozdíl je v ohrožení společnosti, loupež je většího měřítka)
- vandalství
- sexuální delikty (pohlavní zneužití, znásilnění)
- zabití, vraždy
- vystupňované násilí, terorismus, rasismus
- organizovaný zločin
- trestná činnost související s toxikomanií či narkomanií

Socializace

- Je proces začleňování člověka do společnosti.
- Socializace je celoživotní proces.
- Jde o osvojování způsobů chování ve společnosti, seznamování s prostředím, osvojování společenských norem a o plné přizpůsobení společenskému životu.
- Probíhá-li socializace úspěšně, jedinec má osvojeny sociální normy, hodnoty, vystupování, ale také i sociální role.
- *Subjekt socializace* je jedinec, který působí na společnost, a společnost působí na něj.

Sociální prostředí

- Je to sociální systém tvořený lidmi, jejich vztahy a společnými aktivitami. Je to prostředí, ve kterém člověk žije a pracuje.
- Jevy, situace, vztahy, které člověka obklopují v rodině, sociální skupině, společenské vrstvě a v celé společnosti.
- Sociální prostředí výrazně ovlivňuje socializaci jedince, protože to, v jakém prostředí se zdržujeme, se odráží v chování jedince. Je rozdíl, jestli jsme vychováni v dysfunkční rodině nebo v rodině, kde se nám rodiče plně věnují. Pokud se pohybujeme v bezproblémovém (méně problémovém) prostředí, naše začlenění do společnosti bude daleko snazší.
- Vývoj jedince ovlivňuje mnoho prostředí a mnoho faktorů v něm. Nejčastějším prostředím, které jedince ovlivňují, je rodina, škola, vrstevnická skupina, lokální

prostředí (hospoda, klub, knihovna, vězení, prostředí nemocnice, místo bydliště - venkov, město).

- Socializaci ovlivňují tato prostředí:
 - mikroprostředí - ovlivňuje jedince - rodina, školní kolektiv, třída, přátelé, emoce (přímé meziosobní interakce)
 - mezoprostředí - působí na skupinu lidí a utváří vztahy (sociální vazby) mezi mikroprostředím (město, škola, kolemjdoucí)
 - makroprostředí - působí na větší skupinu lidí - ovlivňuje ho společenská situace, ideologie státu, kultura (region, kultura, jazyk, politika, podnebí)

Sociální status (- hierarchické umístění, které si stále držíme)

- Sociální postavení člověka nebo jiného tvora ve vertikální hierarchii společnosti.
- Odlišné sociální statusy jsou dány úrovní vzdělání, kvalifikací, bohatstvím, mocenskou pozicí. Takto vznikají sociální vrstvy, třídy - které mají odlišnou prestiž. (Dle pedagogického slovníku).
- Vymezuje práva a povinnosti jedince ve vztahu k ostatním a zároveň také formuje očekávání, které je požadované v určitých situacích.
- Hodnocení pozice, společenská vážnost, prestiž.
- Vztah mezi různými sociálními statusy vymezuje sociální role.
- Sociální status se dělí na vrozený, získaný a připsaný.

- vrozený (do bohaté rodiny, chudé rodiny, vzdělané rodiny, žena x muž)
- získaný (student gymnázia vs. student na základní škole)
- připsaný - přidělený společností (lékař vs. popelář, politik vs. dělník)
- Očekávané symboly (např. dáma - důstojnost, krása, pěkné šaty; podnikový ředitel - auto, mobil, doutník, obydlí).

Sociální role

- Je očekávaný způsob chování člověka v určité roli ve společnosti.
- Na rozdíl od sociálního statusu, rolí máme více - můžeme je střídat podle situace.
- 3 základní přístupy jedince k sociální roli:
 - ztotožnění (přijmutí role)
 - distanc/odstup (jedinec roli navenek hraje, ale vnitřně se s ní neztotožní)
 - odmítnutí role
- Mohou být:
 - krátkodobé a dlouhodobé
 - nucené (žena) a volitelné (zaměstnání)

- Každá osoba hraje více rolí najednou (žena, manželka, matka, sestra, kamarádka, teta, kuchařka, uklízečka, sexuální partnerka).
- Role známe už z historie (kasty).

Sociální pozice (= sociální status) - vyjadřuje místo, které jednatel zaujímá ve společnosti

- distanc rolí - nepřijetí role
- falešná role (úspěšný podnikatel, ale podvodník)
- konflikt rolí (žena - role matky vs. pracovní role v zaměstnání)

Sociální klima školy

- Je to dlouhodobý jev buď pozitivní, nebo negativní.
- Je to vnímání, prožívání, hodnocení a reagování všech aktérů školy (ředitel, učitel, žák, školník, uklízečka atd.) na to, co se ve škole odehrálo, právě odehrává nebo má v budoucnu odehrát.
- Je vnímané jako fyzikální i psychologické prostředí školy, které následně ovlivňuje vztahy mezi aktéry (žáci, učitelé).
- Má také vliv na chování žáků, ale také na jejich motivaci k výkonu, na průběh učení i

na učební výsledky. Se školním klimatem souvisí výkonnost třídy. To znamená, jaký je počet úspěšných žáků ve srovnání s neúspěšnými – dobré školní klima prospívá nejen žákům, ale působí také na psychické rozpoložení učitelů a vedení školy a na jejich pracovní spokojenost.

- Bývá často spojováno s náladou, životem ve škole, vztahy se spolužáky a učiteli.

Vrstevnické party, skupiny

- Kromě rodiny a školy, ovlivňují chování a vývoj jedince také vrstevnické party. Ty mají velký vliv zvláště v období puberty. Hodně důležitým faktorem je typ party, se kterou se jedinec stýká (party, které se stýkají kvůli společnému zájmu – společná muzika, sport / drogově závislí lidé).
- Některé party se mohou vytvářet z důvodu nudy (dysfunkční rodina), některé páchají kriminální činností (potřeba obstarat si peníze na drogy, gamblerství).

Sociálně patologické jevy

- Jevy, které společnost označuje jako nežádoucí, protože jsou v rozporu se zákonem a s právními, sociálními normami.
- Je to takové chování, které je charakteristické tím, že je nežádoucí, vede k poškozování zdraví, prostředí, ve kterém člověk žije a pracuje. Svým chováním může ovlivňovat nejen sebe, ale i celou skupinu lidí.
 - Za nejzávažnější sociálně patologické jevy se považuje

- kriminalita
 - ublížení na zdraví, majetku, krádeže, apod.
 - zneužívání drog
 - rasismus
 - záškoláctví
 - gambling
 - vandalismus, sprejerství
 - zneužívání dětí a žen
 - prostituce, domácí násilí
 - agresivita a šikana
- Abychom předcházeli těmto patologickým jevům, působíme na společnost (dětí, mládež) **primární prevencí**
 - základním principem je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a utváření pevných osobnostních postojů.
 - cílem je zabránit výskytu rizikového chování nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky

Probíhá formou: přednášek, projektů, diskuzí, zážitkových kurzů – realizuje ji pedagog nebo externí pracovník z neziskových organizací

- **Sekundární prevencí** se zabýváme ve chvíli vzniku a výskytu problémového chování

Zabývá se jí školní psycholog, metodik prevence a případně další subjekty (policie, neziskové organizace, PPP).